

FERNANDO PESSOA

Az idegenség erdejében

Tudom, hogy felébredtem és hogy még alszom. Öreg, létezésemről elcsigázott testem azt mondja: még nagyon korán van... Halványan lázasnak érzem magam. Megmérem magam, nem tudom, miért. Tisztánlátó kábultságban, súlyosan, testetlenül, dermedten, az alvás és a virrasztás határán, álomban, még az álom árnya. Tudatom két világ között lebeg, s vakon látja egy tenger mélységét és egy ég mélységét; s mindezek a mélységek áthatolnak egymáson, összekeverednek, és nem tudom, hol vagyok, sem azt, mit álmodom.

Árnyak szele holt elhatározások hamuját fújja arra az énemre, mely már felébredt. Valamely ismeretlen égbolttól unalom langyos harmata hull. Nagy, mozdulatlan szorongás irányítja belülről, s bizonytalanul alakítgat, mint a szellő a fák koronáját. A hálósoba lágy langymelegében a kinti hajnal épp csak egy leheletnyi félhomály. Magam vagyok a csendes zűrzavar. Mivégre kell egy napnak ragyognia? Nehezemre esik elhinni, hogy ragyogni fog, mintha az én erőfeszítéseimen múlna csak, hogy megjelenjék.

Zavaros lassúsággal megnyugszom. Elkábulok. Imbolygok a levegőben, lebegés és alvás között, s egy másik valóság merül fel, én a közepében, és nem tudom, hol van az, ami nem ez...

Felmerül a kép, de nem oltja ki a másikat, a lágy hálósobáét, a különös erdőét, megbéklyózott tudatomban egyszerre két valóság létezik, mint két összecsavarodó füst. Milyen tisztán különbözik ettől és amattól ez a remegő, áttetsző táj!

És ki ez a nő, aki velem figyeli ezt az idegen erdőt? Miért is kérdezem egy pillanatra ezt magamtól? Nem is tudom, akarom-e tudni egyáltalán...

A bizonytalan hálósoba sötét üveg, melyet látok, s melyen át látom azt a tájat... és azt a tájat régóta ismerem, és régóta bolyongok ezzel a nővel, akit nem ismerek, más valóság ez, mely a nő valóságátlenségén át tűnik elő. Úgy érzem, évszázadok óta ismerem azokat a fákat és virágokat, s azokat az útvesztő utakat, és az a lényem, mely bolyong, épp

oly idős és világos szememben, mint a tudat, hogy itt vagyok ebben a félhomállyal telt hálósobában és látom őt...

Néha az erdőben, ahol messziről látom és érzem magamat, lassú szél oszlat szét valami füstöt, és ez a füst a hálósoba tiszta és sötét képe, ahol jelen vagyok, ezeké a bizonytalan bútoroké és függönyöké, és éjszakai kábultságuké. Majd a szél elszáll, és megint egészében visszatér az a másik világbeli táj...

Máskor ez a szűk szoba köd és hamu csupán ama különös föld horizontján. S némely pillanatban a föld, melyen ott járunk, nem más, mint ez a látható hálósoba...

Álmodom és elveszem, kettős lény vagyok, önmagam és az a nő. Hatalmas fáradtság fekete tüze emészt belülről... A hamis élet, mely körülkerít, valami passzív nyugtalanság...

Ó, tompa boldogság! Az örök jelenlét az utak kereszteződésében! Álmodom, s belül elmémben valaki velem álmodik... S talán én nem is vagyok egyéb, mint annak a Valakinek az álma, aki nem létezik...

Kint a hajnal olyan távoli, s az erdő annyira itt van, közel szememhez!

S én, aki távol e tájtól szinte megfeledkezem róla, mikor itt van, vágyom utána, mikor bejárom, sírok érte és sóvárgok rá...

A fák! A virágok! Elrejtőzködni az utak sűrűjében...

Néha karonfogva sétáltunk a cédrusok és berzsenyfák alatt, anélkül, hogy bármelyikünk is gondolt volna arra, hogy él. Testünk csak halvány illat volt, életünk forráscsobogás visszhangja. Kéz a kézben, tekintetünkkel kérdeztük egymástól, milyen is a testi lét, milyen a képzelt szerelem megvalósulásának vágya?

Kertünkben szépséges virágok voltak, bodros körvonalú rózsák, vajfehér liliomok, mákok, melyek sötétlenének, ha pirosságuk nem leskelődne, apró nefelejcek, illattalan kaméliák... És a magas füvek fölött álmélkodó napraforgók szeme figyelt minket.

Lelkünkkel megérintettük a mohák látható üdeségét, s a pálmafák alatt sétálva karcsúságuk más földeket idézett fel bennünk... Sírás fojtogatott az emlékezéstől, mert itt, ahol boldogok voltunk, itt sem voltunk azok...

Göcsörtös századokkal teli tölgyek gáncsolták lábunkat gyökereik holt csápjaival... Platánok meredtek fel... S a távolban, a közeli fák közén át, sötétlő szőlőfürtök csüngtek a léckerítések csendjében...

Áloméletünk előttünk járt szárnyra kelve, rámosolyogtunk, mindketten ugyanazzal az idegen mosollyal, mely a belső egyetértésből

fakadt, anélkül, hogy egymásra néztünk volna, nem is éreztünk egymásból többet, csupán egy kar ránehezédését a másik karra, mely megtartja.

A mi életünk nem ott benn volt. Kívül voltunk, mások voltunk. Nem ismertünk rá önmagunkra, mintha csak lelkünknek egy hosszú álombeli utazás után jelentünk volna meg...

Megfeledkeztünk az időről, s a roppant tér összezsugorodott bennünk. A közeli fákon, a távoli léckerítéseken, a láthatárt lezáró hegyeken túl van-e valami valós dolog, amely megérdemelné a figyelő tekintetet, mely kijár a létező dolgoknak?

Tökéletlen létünk vízoráján szabályos álomcsöppek jeleztek valószerűtlen órákat... Semmi sem fontos, ó, távoli szerelem, hacsak nem annak felismerése, hogy semmi sem fontos...

A fák mozdulatlan mozgása, a források nyughatatlan nyugalma, a növényi nedvek belső ritmusának megfoghatatlan lehelete, a dolgok lassú alkonyodása, amely mintha belsejükből áradna, azért, hogy kezét adhasson a szellemi összhang a távoli szomorúságnak, s közelálló a lélekhez, az ég magas csendjéből áradna, a levelek lassú, értelmetlen hullása, az idegenség cseppjeié, melyben a táj hallhatóvá válik, s szomorú lesz, mint a szülőföld emléke; mindez, mint kibomló öv, bizonytalanul körülfogott bennünket.

Olyan időben éltünk ott, mely nem ismert futást, olyan térben, melyet a gondolat nem mérhet fel. Futás nélküli idő, kiterjedés, mely nem ismeri a valóság térbeli milyenségét...

Micsoda órák, ó, unalmam haszontalan társa, a boldog megnyugvás micsoda órái mutatkoztak ott nekünk... A lélek hamujának órái, a tér vágyának napjai, a belső táj külső századai... És mi nem kérdeztük, mi értelme mindennek, mert örültünk, hogy tudjuk, mindennek semmi értelme.

Tudtuk ott, valami megérzésből, mert bizonyosságot nem szerezhettünk, hogy ez a fájdalmas világ, ahol mi ketten vagyunk, ha létezik, odaát van, amögött a messzi vonal mögött, ahol a hegyek már csak formaleheletek, s azon túl pedig már nincs semmi. S e tudás ellentmondásossága okozta, hogy ottlétünk órája sötét volt, mint a barlang a babonák földjén, s olyan különösnek éreztük, mint egy mór város alkonyodó őszi égre rajzoló sziluettjét...

Hallásunk horizontját ismeretlen tengerszegélyek érintették, amelyeket sohasem láthattunk, boldogok voltunk, hogy hallhatjuk, magunkban szinte láttuk is; ezen a tengeren bizonyára karavellák

vitórláznak, s más célokkal járják be, amelyek nem a föld közönséges és hasznos céljai.

Hirtelen észrevettük, olyan hirtelen, mint ahogy valaki rájön, hogy él, hogy a levegő teli madárdallal, és mint selymekben régi illatok, a levelek súrlódó zaja furcsábban hangzott bennünk, mint a tudat, hogy halljuk.

Így a madársurrogás, a ligetek susogása, az örök tenger egyhangú és elfeledett háttere elhagyott életünket a nem – ismerés sugárzásával vette körül. Ott aludtunk éber napokon, örültünk, hogy nem vagyunk semmik, és nem vagyunk és nem remélhetünk, s hogy már elfelejtettük a szerelem színét és a gyűlöletét ízét. Halhatatlannak hittük magunkat...

Ott máshogyan éreztük az átélt órákat, az üres tökéletlenség óráit, melyek épp ezért oly tökéletesek, oly átlósak az élet bizonyosságának derékszögére... Trónfosztott uralkodói órák, kopott bíborba öltözött órák, amelyek egy másik világból hullottak le erre a földre, s az a másik világ még inkább teli göggel, és még több benne a szétzúzott szorongás...

És fájt nekünk, hogy mindezt élvezzük, fájt nekünk... Mert, bár olyan volt ez, mint egy nyugodalmas száműzetés, az egész táj tudta rólunk, hogy erről a világról valók vagyunk; az egész táj nedves volt valami bizonytalan unalom pompájától, szomorú és hatalmas és perverz, mint egy ismeretlen birodalom hanyatlása...

Hálósobánk függönyén a reggel csak egy árnyalatnyi fény. Ajkaim, melyekről tudom, hogy sápadtak, tudják egymásról, hogy nem akarnak élni.

Szobánk levegője nehéz, mint egy közömbös nagy függöny. Mindezen rejtélyek között álmos tudatunk olyan lágy, mint egy alkonyi ceremónián végigomló ruhauszály.

Semmilyen szorongásunknak nincs létjogosultsága. Tudatunk szárnyas tétlenségünk által létrehozott képtelen belenyugvás.

A félhomály valamilyen balzsamai kenegetik testünk ideáját. Fáradtságunk egy fáradtság árnya. Távolról ér el hozzánk, mint a gondolat, hogy van életünk...

Egyikünknek sincs neve, vagy valószínű létezése. Ha lenne bennünk merészség, hogy elképzeljük, nevetünk, bizonyára nevetnénk azon, hogy azt képzeljük, élünk. A lepedő átlangyosodott frissessége simogatja egymást érző meztelen lábunkat (a tiedet is, mint az enyémet, biztosan).

Ábránduljunk hát ki az életből és különböző módjaiból, szerelmem! Meneküljünk magunktól...

Ne húzzuk le ujjunkról a varázsgyűrűt, amely, ha megforgatjuk, előteremti a csönd tündéreit, a feledés manóit...

S íme, ahogy azt álmodjuk, hogy beszélünk róla, ismét felmerül előttünk az a hatalmas erdő, de most még zaklatottabb zaklatottságunktól, s még szomorúbb szomorúságunktól. Menekül előre, mint szétfoszló köd, a való világról alkotott képzetünk, s ismét magamra lelek kóborló álmomban, melyet ez a rejtélyes erdő fog körül.

A virágok, a virágok, amelyeket ott láttam! Virágok, amelyeket a látás, rájuk ismervén, nevükön nevez, s amelyeknek illatát a lélek begyűjti, nem virágjukról, hanem nevük dallamáról... Virágok, egymásután ismételt neveik zengő illatzenekarok... Fák, amelyeknek zöld érzékisége árnyékot és frissességet adott nevüknek... Gyümölcsök, nevük olyan, mint fogak bevájódása húsuk lelkébe... Árnyékok, amelyek boldog hajdankorok erkélyei voltak... Tisztások, tiszta tisztások, amelyek a közelben ásító táj legnyíltabb mosolyai... Ó, tarka órák! Pillanatvirágok, percfák, ó, térben rögzült idő, térben holt, virágokkal, virágillattal és virágnevek illatával borított idő...

Az álom örülete abban az idegen csöndben...

Életünk az élet egésze volt... Szerelmünk a szerelem illata... Képtelen órákat éltünk át, eltelve azzal, hogy vagyunk... S mindez azért, mert tudtuk egész húsunkkal és vérünkkel, hogy nem vagyunk valóság...

Személytelenek voltunk, mindenünk üres, valami más voltunk... az az önnön tudatában derengő táj... S mint a táj kettős volt – valóságból való és illúzió – úgy voltunk homályosan mi is kettősek, egyikünk sem tudta igazán, hogy a másik nem ő maga – e, hogy a bizonytalan másik van-e...

Mikor a tavak állóvize előtt hirtelen fölmerültünk, éreztük, hogy zokogni szeretnénk... Amott a tájnak könnyben úszott a szeme, mozdulatlan, a lét számtalan unalmával teli szeme... Igen, teli a lét unalmával, azzal, hogy mindig lennie kell valaminek, valóságnak vagy illúzióknak, – s ez az unalom megelgte hazáját és hangját a tavak némaságában és számkivetettségében. S mi, akik állandóan úton voltunk, anélkül, hogy akartuk vagy tudtuk volna, úgy tűnt, hogy még mi is elidőztünk e tavak partjainál, annyi maradt ott belőlünk, jelképes és elmerengő...

S micsoda hideg és boldog rémület, hogy nem volt ott senki! Még mi sem, akik arra jártunk, ott voltunk... Mert mi nem voltunk senki. Valami sem voltunk... Nem volt életünk, amit a halálnak meg kellene ölnie. Olyan törékenyek, olyan alázatosak voltunk, hogy a múlt csak otthagzott

minket, fölöslegeseket, s az óra úgy szállt el fölöttünk, megérintve, mint a szellő a palma csúcsa fölött.

Nem volt századunk, sem terveink. A dolgok és létezők minden végcélja számunkra kívülrekedt az üresség paradicsomának kapuján túl. Megdermedt, s érzett minket a fatörzsek ráncos lelke, a levelek nyújtózó lelke, a virágok menyasszonyelke, a gyümölcsök meggörbült lelke...

S így haltuk életünket, külön – külön, és annyira e halálra figyeltünk, hogy nem vettük észre, egyek vagyunk, egymás káprázata, és mindegyikünk belül saját létének pusztá visszhangja...

Egy bizonytalan, aprócska légy zümmög...

Elmémben bizonytalan zajok virradnak, tiszták és szétfoszlók, melyek betöltik már felébredt tudatomat és benne szobánkat... Szobánkat? Kettőnké, ha egyszer magam vagyok? Nem tudom. Minden összezavarodik, csak valami menekülő ködvalóság marad, amelyben elmerül bizonytalanságom, s ópiumtól elringatott öntudatom lassan elalszik...

Hasad a hajnal: zuhanás az óra sápadt csúcsáról. Álmaink hasábjai életünk tűzhelyén már nem parázslanak tovább, szerelmem...

Ábránduljunk ki a reményből, mert elárul, a szerelemből, mert kifáraszt, az életből, mert csömört kelt és nem lakat jól, sőt a halálból is, mert többet hoz, mint amennyit akarunk és kevesebbet, mint amennyit várunk.

Ábránduljunk ki, ó, virrasztó társam saját unalmunkból is, mert már kiöregedett magából, és nem mer már az a szorongás lenni, ami...

Ne sírjunk, ne gyűlöljünk, ne vágyakozzunk...

Fedjük be hát, ó, csöndes társam, golyósléppel tökéletlenségünk merev, halott arcélét...

(Bakucz Marianne fordítása)